

ВИТРАТИ В АДМІНІСТРАТИВНО-ЮРИСДИКЦІЙНОМУ ПРОЦЕСІ: ПРОБЛЕМАТИКА ДОСЛІДЖЕННЯ У ВІТЧИЗНЯНІЙ АДМІНІСТРАТИВНО- ПРАВОВІЙ ДОКТРИНІ

Шевейко Р.І., аспірант

Запорізький національний університет

У статті висвітлюється узагальнений доктринальний аналіз генези витрат в адміністративно-юрисдикційному процесі, виявляються проблемні питання та формулюються пропозиції щодо їх вирішення.

Ключові слова: витрати, судові витрати, адміністративно-юрисдикційний процес, адміністративні провадження, доктрина

Шевейко Р.И. РАСХОДЫ В АДМИНИСТРАТИВНО-ЮРИСДИКЦИОННОМ ПРОЦЕССЕ: ПРОБЛЕМАТИКА ИССЛЕДОВАНИЯ В ОТЕЧЕСТВЕННОЙ АДМИНИСТРАТИВНО-ПРАВОВОЙ ДОКТРИНЕ / Запорожский национальный университет, Украина

В статье освещается обобщенный доктринальный анализ генезиса расходов в административно-юрисдикционном процессе, определяются проблемные вопросы и формулируются предложения относительно их решения.

Ключевые слова: расходы, судебные расходы, административно-юрисдикционный процесс, административные осуществления, доктрина.

Sheveyko R.I. CHARGES ARE IN ADMINISTRATIVE AND JURISDICTION PROCESS: RESEARCH OF PROBLEM IN NATIONAL ADMINISTRATIVE AND LAW DOCTRINE / Zaporizhzhya national university, Ukraine

In the article the generalized doctrine analysis of genesis of charges is illuminated in an administrative and jurisdiction process, problem questions appear and suggestions are formulated in relation to their decision.

Key words: charges, legal expenses, administrative and jurisdiction process, administrative realizations, doctrine.

Оновлений погляд на зміст та призначення адміністративного процесу в цілому та його складових вченими-адміністративістами зумовлює зосередження поглибленої наукової уваги на дослідження тих інститутів, які істотно змінилися із плином часу, отримали нове нормативне підґрунтя і, як наслідок, їх науковий та нормативний змісти не узгоджуються, що негативно впливає і на результати наукових правових досліджень, і на результати нормотворчої діяльності у відповідній сфері. Одним із таких інститутів на сьогоднішній день із дещо суперечливими, протилежними науковими та нормативними складовими змісту є витрати в адміністративно-юрисдикційному процесі, як і в процесі взагалі. Традиційним для вітчизняної адміністративно-правової доктрини є визначення адміністративно-юрисдикційного процесу економним. Саме таку ознаку юрисдикційно-адміністративного процесу у своїх роботах виділяли майже всі вчені-адміністративісти, які досліджували процесуальні проблеми до кінця ХХ століття (наприклад, роботи О.М. Бандурки, М.М. Тищенка, В.Г. Перепелюка, І.П. Голосніченка, Ю.П. Битяка, В.К. Колпакова та ін.) [1]. Саме відсутність надмірних, у порівнянні з іншими різновидами юридичного процесу, витрат є характерною ознакою саме адміністративно-юрисдикційного процесу, як, до речі, і адміністративного процесу в цілому. Однак прийняття КАС України, яким визначено засади адміністративного судочинства як складової адміністративно-юрисдикційного процесу, певні модифікаційні процеси в адміністративно-деліктній нормотворчості, певним чином пов'язані й з переглядом деяких ознак адміністративно-деліктного провадження, зумовлюють появу оновленого розуміння витратності адміністративно-юрисдикційного процесу, що, у свою чергу, вимагає формування новітнього наукового базису. Усе це в контексті активної розробки, громадського обговорення проектів нових кодифікованих адміністративно-деліктного та адміністративно-процедурного кодексів, оновлення змісту КАС України, а також зосередження зусиль вітчизняних вчених-адміністративістів щодо перегляду змісту та призначення адміністративного процесу в цілому та всіх його складових актуалізують науковий аналіз інституту витрат в адміністративно-юрисдикційному процесі із тим, щоб виявити проблемні питання й спробувати запропонувати можливі шляхи їх вирішення. Тим самим спромогтися оновити науковий базис для нормотворчої діяльності, спрямованої на визначення засад нарахування і сплати витрат в адміністративно-процедурному процесі, що і є метою цієї статті.

У вітчизняній адміністративно-правовій літературі безпосередньо проблемам витрат в адміністративному процесі, або окремих його складових увага не приділялася. У наявності лише вказівка на ознаку економності (у більшості наукових робіт) адміністративного процесу. Лише з

прийнятим КАС України та появою наукових, навчальних джерел, присвячених адміністративному судочинству, витрати привертають увагу вчених в аспекті дублювання та тлумачення нормативних положень (наприклад, роботи Н.В. Александрової, В.П. Тимошука, С.В. Ківалова, Л.Р. Біли-Тіунової, Р.С. Мельника, А.Т. Комзюка, В.М. Бевзенка та ін.) [2]. Слід зазначити, що інститут витрат для адміністративно-правової науки є відносно новим. Такої ж точки зору дотримується і більшість науковців – представників інших галузевих правничих наук та вчених-теоретиків права. Навіть у словниково-довідниковій та довідниково-енциклопедичній правничій літературі витрати пов'язують виключно з кримінальним, цивільним процесами [3]. Хоча вони є і в адміністративному, зокрема адміністративно-юрисдикційному процесі. Стосовно останнього запеклі дискусії розгортаються в середовищі вчених-адміністративістів як щодо відповідності назви сучасним вимогам, так і щодо змісту. Аналізуючи наявні різноманітні джерела з відповідного питання (наприклад, роботи А.В. Кузьменко, І.Л. Бородіна, В.П. Тимошука, Т.О. Гуржія, Є.Ф. Демського та ін.) [4], можна все ж таки підтримати точку зору Р.О. Кукурудза, що адміністративно-юрисдикційний процес – це узагальнююча назва умовної сукупності адміністративних проваджень, об'єднаних наявністю спільних ознак, до числа яких цілком можна віднести: адміністративно-деліктне провадження, адміністративне судочинство, дисциплінарне провадження, провадження зі скарг громадян та певною мірою виконавче провадження (спірною є позиція вчених щодо цього провадження) [5, 28-29]. У наявних наукових працях витрати в адміністративно-юрисдикційному процесі, перш за все, пов'язують із судовими витратами в адміністративному судочинстві. Так, наприклад, автори «Адміністративного процесуального (судового) права України» за загальною редакцією С.В. Ківалова аналізують судові витрати, базуючись на положеннях КАС України, розмежовуючи судовий збір та т.з. судові витрати, пов'язані з наданням правової допомоги з прибуттям сторін до суду, залученням свідків, спеціалістів. Експертів, з проведенням огляду на місці та ін. [6, 139-148]. При цьому автори навіть намагаються їх певним чином згрупувати та проаналізувати. Характеристику судових витрат в адміністративному судочинстві із посиланням на положення КАС України подають автори підручника «Адміністративне судочинство» за загальною редакцією Т.О. Коломоець [7, 122-124], автори навчального посібника «Основи адміністративного судочинства та адміністративного права» за загальною редакцією Р.О. Куйбіди, В.І. Шишкіна відповідні питання розглядають у контексті висвітлення інших, а саме: мови адміністративного судочинства в адміністративних справах [8, 303-308]. Детальний аналіз саме судових витрат в адміністративному судочинстві із посиланням не тільки на положення КАС України, а й інших нормативно-правових актів подають М.Г. Кобилянський та В.К. Демченко в підручнику «Адміністративне судочинство України» за загальною редакцією О.М. Пасенюка [9, 193-199]. Порушити проблемні питання на підставі узагальнення судової практики намагається В.Г. Перепелюк у роботі «Адміністративне судочинство: проблеми практики» [10, 63-66]. При цьому цінність цієї роботи істотно зростає, враховуючи те, що автор не тільки аналізує реальні проблемні ситуації, а й намагається сформулювати рекомендації щодо практичного застосування нормативних положень. Цікавою є робота А.Т. Комзюка, В.М. Бевзенка та Р.С. Мельника «Адміністративний процес в Україні», автори якої не лише аналізують нормативні положення, а й намагаються проаналізувати феномен судових витрат в адміністративному судочинстві з дотриманням позицій. Зокрема в роботі наводиться авторський перелік специфічних ознак судових витрат в адміністративному судочинстві, а також робиться вказівка на комплексний характер відповідних витрат, які пропонується розглядати: по-перше, як «урегульовану чинним законодавством сплату грошових коштів за рахунок сторін або держави, пов'язану з необхідністю розгляду та вирішення адміністративним судом публічно-правового спору, по-друге, фінансові правовідносини, які виникають між сторонами, іншими учасниками та адміністративним судом щодо здійснення останнім адміністративного судочинства» [11, 217]. Певну увагу привертають і науково-практичні коментарі КАС України з акцентом на особливості нарахування і сплати судових витрат [12]. При більш-менш поглибленому науковому аналізі судових витрат в адміністративному судочинстві, решта витрат в інших адміністративних провадженнях як складових адміністративно-юрисдикційного процесу залишається взагалі поза увагою. Вчені, на жаль, взагалі залишають це питання відкритим, хоча недооцінювати його не варто.

В основному, увага вчених-юристів концентрується навколо аналізу нормативних положень щодо відшкодування витрат учасникам адміністративно-деліктного провадження, як-от: захисника (наприклад, роботи Р.В. Синельніка), експерта (наприклад, роботи А.В. Іванова) тощо. При цьому як у доктрині, так і в законодавстві відсутнє визначення витрат, їх видів. Майже

аналогічною є і ситуація з доктринальними дослідженнями витрат у дисциплінарному провадженні та провадженні за скаргами громадян. Хоча проблемні питання відповідних проваджень і потрапляють у поле зору вчених-адміністративістів, однак саме витрати жоден із них не досліджував. Хоча ст.27 Закону України «Про звернення громадян» передбачає засади певних витрат, які варто було б дослідити з тим, щоб усунути проблемні питання у правозастосуванні. І розгляд справ по адміністративних правопорушеннях, і розгляд дисциплінарних справ, і скарг громадян можуть бути пов'язані з певними витратами, відносини щодо існування яких повинні бути врегульовані нормативно, відповідно потребують наукового базису. Це питання варто розглядати з тим, щоб врахувати в контексті оновлення кодифікованого адміністративно-деліктного акта (бажано врегулювати на рівні окремої глави), адміністративно-процедурного акта (щодо решти проваджень). Врахуванню підлягають усі різновиди витрат, не лише судові з акцентом на специфіку адміністративно-юрисдикційного процесу. Доцільно витрати розглядати в якості окремого інституту адміністративно-процесуального права, окремого інституту адміністративно-юрисдикційного процесу, визначитися з його поняттями, ознаками, різновидами і нормативно їх закріпити, що позитивно вплине і на подальші наукові дослідження (в т.ч. і щодо порівняльно-правового дослідження з витратами в інших видах юридичного процесу) і на нормотворчу діяльність і, як наслідок, – на правозастосування.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бандурка О.М. Адміністративний процес: підручник / О.М. Бандурка, М.М. Тищенко. – К.: Літера ЛТД, 2001. – 336 с.; Перепелюк В.Г. Адміністративний процес. Загальна частина: навчальний посібник / В.Г. Перепелюк. – Чернівці: Рута, 2003. – 367 с.
2. Комзюк А.Т. Адміністративний процес України: навч. посібн. / А.Т. Комзюк, В.М. Бевзенко, Р.С. Мельник. – К.: Прецедент, 2007. – 531 с.
3. Юридична енциклопедія: у 6 т. / Редкол.: Ю.С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. – К.: «Укр. енцикл.», Т. 5, 2003. – С. 715-716.
4. Тимошук В.П. Адміністративні акти: процедура прийняття та припинення дії: монографія / В.П. Тимошук. – К.: «Конус – Ю», 2010. – 296 с.; Демський Є.Ф. Адміністративне процесуальне право України: навч. посібн. / Є.Ф. Демський. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – 496 с.
5. Коломоєць Т.О. Апеляція в адміністративно-юрисдикційному процесі: питання теорії та практики / Т.О. Коломоєць, Р.О. Кукурудз. – Запоріжжя: Запорізький національний університет, 2010. – 254 с.
6. Адміністративне процесуальне (судове) право України: підручник / за заг. ред. С.В. Ківалова. – Одеса: Юридична література, 2007. – 312 с.
7. Адміністративне судочинство: підручник / за заг. ред. Т.О. Коломоєць. – К.: Істина, 2009. 256 с.
8. Основи адміністративного судочинства та адміністративного права: навч. посібн. / за заг. ред. Р.О. Куйбіди, В.І. Шишкіна. – К.: Старий світ, 2006. – 576 с.
9. Адміністративне судочинство України: підручник / О.М. Пасенюк (кер. авт. кол.), О.Н. Панченко, В.Б. Авер'янов [та ін.]; за заг. ред. О.М. Пасенюка. – К.: Юрінком Інтер, 2009. – 672 с.
10. Перепелюк В.Г. Адміністративне судочинство: проблеми практики / В.Г. Перепелюк. – К.: Конус – Ю, 2007. – 272 с.
11. Комзюк А.Т. Адміністративний процес України: навч. посібн. // А.Т. Комзюк, В.М. Бевзенко, Р.С. Мельник. – К.: Прецедент, 2007. – 531 с.
12. Кодекс адміністративного судочинства України: наук.-практ. комент. / Н.О. Армаш, О.М. Бандурка, А.В. Басов [та ін.]; за заг. ред. А.Т. Комзюка. – К.: Прецедент; Істина, 2009. – С. 325-Науково-практичний Коментар адміністративного судочинства України / О.М. Пасенюк (кер. авт. кол.), О.Н. Панченко, В.Б. Авер'янова [та ін.]; за заг. ред. О.М. Пасенюка. – К.: Юрінком Інтер, 2009. – С. 288-319.